

How They Turn into Criminals?(Explaining the Path of Criminal Transition in the Light of Developmental and Integrated Criminology)

Gelavizh Sheikholeslmi Vatani¹ Mohammad Ashouri *² Nasrin Mehra³ Mohammad Ali Mahdavi Sabet⁴

1. Ph.D. Student in Criminal Law and Criminology , Faculty of Law Theology and Political Science, Science and Research Branch , Islamic Azad University , Tehran, Iran.

Email: gelavizh.sheikholeslami@gmail.com

2. Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law ,Theology and Political Science, Science and Research Branch , Islamic Azad University , Tehran, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: m-ashouri@srbiau.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Shahid Beheshti University , Tehran, Iran.

Email: N_mehra@sbu.ac.ir

4. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Theology and Political Science , Science and Research Branch , Islamic Azad University , Tehran, Iran.

Email: m-mahdavisabet@srbiau.ac.ir

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

انجمن بین‌المللی مجرم‌شناسان

انجمن بین‌المللی مطالعات حقوقی و مجرم‌شناسی

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.22034/JCLC.2021.288345.1506

Received:

7 June 2021

Accepted:

21 August 2021

Published:

22 August 2022

ABSTRACT

Everyone may have wondered many times why some people turn into criminals? Does the criminal have distinct aspects from other people? Paying attention to the length and flow of people's lives means focusing on the sequence of roles, opportunities, limitations and events based on different age periods that form the life history from birth to death. In this study in order to explain the "How they become criminal", the author is trying to explain and describe the process of committing anti-social behaviors which requires attention to various factors effective in committing a crime over time and focusing on three components; the growth of delinquency, risk factors in different age periods and the effects of important life events on the development of delinquency from the perspective of developmental and

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

hybrid criminology.

Keywords: Crime Pattern, Developmental Approaches, Integrated Theories, Age and Crime Curves, Crime Predictors.

Excerpted from the dissertation entitled “Criminal Transition Proces Convicted To Criminal’s against Persons (Criminological Analysis in Convicted Cases in Tehran City in the 90 Solar decade)”, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Faculty of Law, Theology and Human Sciences, Tehran, Iran.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author Contributions:

Gelavizh Sheikholeslami vatani: Conceptualization, Methodology, Validation, Formal analysis, Investigation, Resources, Data Curation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing.

Mohammad Ashouri: Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Nasrin Mehra: Data Curation, Supervision.

Mohammad Ali Mahdavi Sabet: Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Sheikholeslami Vatani, Gelavizh, Mohammad Ashouri, Nasrin Mehra and Mohammad Ali Mahdavi Sabet “How They Turn into Criminals? (Explaining the Path of Criminal Transition in the Light of Developmental and Integrated Criminology)” *Journal of Criminal Law and Criminology* 10, no. 19 (August 22, 2022): 75-97.

Extended Abstract

Everyone may have wondered from time to time that why, how and under what conditions some people become criminals? Does the offender have distinct characteristics from other people? Answering such questions requires Analytic based studies that are conducted in relation to the contexts that give rise to criminal behavior. This includes; Paying attention to the length of time and the flow of people's lives, focusing on the sequence of roles, opportunities, constraints, and events that occur at different ages for the offender and initiating his or her life history from birth to death. Facts like: Where and how the offender lived, what he did, what he observed, what he learned or how he was monitored can impress issues like: Whether he repeats what he has seen or learned, whether he is living under the heavy and uncanny shadow of fear of losing or not and all of these may affect the quality of his criminal life and therefore his decision-making process. People are always confronted with various things in their lives in which it provides a certain knowledge, special feelings, as well as a kind of preparation that comes from experience and learning, and teaches them to behave in certain ways in the face of events. The combination of these cognitions (beliefs and faiths), personal feelings (emotions and sentimentality) and readiness to act according to them (tendencies and desires) towards certain things and phenomena, shapes a person's attitude. In fact, the result of this range of research on this circuit is that; The tendency to engage in and insist on criminal activity is the product and for sure result of a path, not an event.

In order to pay attention to the factors that underlie criminal behaviors in the context of time, it should be remembered that the creation, continuation and even change of attitudes in individuals are basically acquired, acquisitive and learnable, and nature (or in some situations inheritance) has a small role in their formation. Individual attitudes and behavioral patterns acquired through experience have a significant impact on subsequent behaviors. These attitudes and patterns lead to important actions for their doer. For example: Assist him in processing social information and allow him to express his core values. Attitudes can be obtained in two ways: First and foremost, indirectly from other people and through social learning; Second, directly and through personal experience. It is worth mentioning that attitudes gained through experience are usually stronger than what is achieved through social learning. Accordingly, the present article seeks to refer to the cognitive

processes by explaining the phrase “how they become criminal” in which each of the memories, patterns, thoughts, emotions, observations and personal motives can influence the extent of crime perception. This cognitive process is based on various factors influencing the tendency to transition from criminal paths and focusing on three components; The growth of delinquency, risk factors in different age periods and the effects of important life events on the emergence of becoming anti-norm from the perspective of developmental and hybrid approaches and it can be explained and described in the form of theoretical and cognitive issues. The focus of this range of approaches is on the dynamics and evolution of behaviors affected by the age index, as well as a set of risk factors in the course of person’s life. Consequently, it is necessary to draw a pattern that shows why and how people want to and choose to go through criminal paths during their socialization. And during this search, emphasis placed on variables such as; The quality of learning, the extent, intensity and depth of association, conditioning, role modeling, dysfunctional regulatory tools, and formal and informal stigma/shaming should not be overlooked. All of what mentioned above indicates the emphasis on this fundamental sentence in the present article that; The culprit is not today’s product. Rather, the formation of his today’s criminal character is attributed to the process that took place before. A process that reflects the fact that people are created in the context of social roles, move and play these roles sequentially or simultaneously in relation to individual, family, social and historical circumstances. Accordingly, it is necessary to explain criminal activities as a way of behaving in the context of life and in the transition from its various situations. This can lead to preventive mechanisms, which put emphasize on the strengthening of self-commitment and individual skills, creating social opportunities and increasing the level of individual responsibility, instead of focusing on the restorative model, it seeks to resort to restorative methods rather than punitive reactions and promote the norms of collectivism, strengthen individual conscience and social interests at the top of their proposed programs.

چطور مجرم می‌شوند؟ (تبیین مسیر گذار مجرمانه در پرتو جرم‌شناسی‌های رشدنگر و تلفیقی)^۱

۱. عنوان این مقاله برگرفته از کتابی است به نام «چطور مجرم می‌شوند؟» اثری از نویسنده فرانسوی به نام موچی یلی (Muchi Yali) که در آن به تحلیل‌های متعددی از عقاید زیگموند فروید در مورد شخصیت مجرم پرداخته شده است.

گلاویز شیخ‌الاسلامی وطنی^۱ محمد آشوری*^۲ نسرین مهرا^۳ محمدعلی مهدوی ثابت^۴

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: gelavizh.sheikholeslami@gmail.com

۲. استاد، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*: نویسنده مسؤؤل: Email: m-ashouri@srbiau.ac.ir

۳. دانشیار، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

Email: N_mehra@sbu.ac.ir

۴. استادیار، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: m-mahdavisabet@srbiau.ac.ir

چکیده:

شاید هر شخصی این پرسش را بارها در ذهن خود مرور کرده باشد که چرا برخی از افراد مجرم می‌شوند. آیا مجرم از جوجه متمایزی نسبت به افراد دیگر برخوردار است. توجه به طول زمان و جریان زندگی افراد به معنای تمرکز بر توالی نقش‌ها، فرصت‌ها، محدودیت‌ها و وقایع مبتنی بر برهه‌های مختلف سنی است که شرح حال زندگی آنها را از تولد تا مرگ تشکیل می‌دهد. نویسنده در این پژوهش در صدد آن است که در پی تبیین چطور مجرم می‌شوند، فرآیند ارتکاب رفتارهای جامعه‌ستیز را به اقتضای توجه بر عوامل مختلف مؤثر در ارتکاب جرم در طول زمان و متمرکز بر سه مؤلفه؛ رشد بزهکاری، عوامل موجد خطر در دوره‌های سنی مختلف و آثار وقایع مهم زندگی بر روند رشد بزهکاری تنها از منظر (جرم‌شناسی رشدنگر و ترکیبی) مورد تبیین و توصیف قرار دهد.

کلیدواژه‌ها:

الگوی جرم، رهیافت‌های رشدنگر، رهیافت‌های ترکیبی، منحنی سن و

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

پژوهش‌گاه حقوق

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.22034/CLC.2021.288345.1506

تاریخ دریافت:

۳ اسفند ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۲۵ خرداد ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۳۱ مرداد ۱۴۰۱

www.SID.ir

جرم، عوامل پیش‌بین جرم.

برگرفته از رساله با عنوان «سیر گذار مجرمانه محکومان به جرایم علیه اشخاص: تحلیل جرم‌شناختی پرونده‌های محکومان شهر تهران در دهه ۹۰ شمسی»، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، دانشکده حقوق، الهیات و علوم انسانی، تهران، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

گلاویژ شیخ‌الاسلامی وطنی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، اعتبار‌سنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش.

دکتر محمد آشوری: نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت.

دکتر نسرین مهرا: نظارت بر داده‌ها، نظارت.

دکتر محمدعلی مهدوی ثابت: نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

شیخ‌الاسلامی وطنی، گلاویژ، محمد آشوری، نسرین مهرا و محمدعلی مهدوی ثابت «چطور مجرم می‌شوند؟ (تبیین مسیر گذار مجرمانه در پرتو جرم‌شناسی‌های رشدنگر و تلفیقی)». مجله پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی ۱۰، ش. ۱۹ (۳۱ مرداد، ۱۴۰۰): ۷۵-۹۷.

مقدمه

امروزه کمتر کسی را می‌توان بر این باور یافت که افراد با تمایلات مجرمانه متولد می‌شوند و به‌نوعی اجماع وجود دارد که بزهکاری امری اکتسابی است، به این معنی که طرز تفکر و رفتار بزهکار به معنای واقعی کلمه، نشأت گرفته از تجربیات، آموخته‌ها و مشاهدات وی بوده که از زمان تولد تا بلوغ به مغز ارسال شده و به‌نوعی در پس‌زمینه ذهن او تثبیت شده است. میزان هوش فردی، سطح هورمون‌ها، اختلالات روحی و سایر عوامل فردی می‌تواند در وقوع رفتار مجرمانه مؤثر باشد؛ لذا شاید پرسش اصلی این است که عوامل فوق تا چه میزان مؤثرند؟ تحت چه شرایطی و در چه بستری تکوین می‌یابند؟ اگر ذهن برای تبیین چگونگی و چرایی ارتکاب بزه معطوف به این پرسش از آحاد افراد گردد که علت وقوع جرم چیست؟ با پاسخ‌های سریع و صریحی از این دست مواجه خواهد شد؛ عده‌ای بر این باورند که «فقر علت وقوع جرم است» اما در پاسخ باید گفت که چرا اغلب فقیران مرتکب جرم نمی‌شوند؟ و حتی می‌توان در پاسخ به این دسته از تفکرات، این‌گونه پرسید که چرا در میان مجرمان، ثروتمندان مشاهده می‌شوند؟ برخی دیگر تمایل به زیاده‌خواهی را علت وقوع جرم می‌دانند و ذهن کنکاشگر با این ابهام روبرو می‌شود که پس چرا بسیاری از افراد مرتکب جرم نمی‌شوند؟ درحالی‌که بر کسی پوشیده نیست که آزمندی وصفی شایع در جوامع انسانی است، درعین حال جرایمی که هدف از ارتکاب آنها کسب منفعت اقتصادی نیست، چرا رخ می‌دهد؟ چه چیزی سبب می‌شود که فردی مرتکب خشونت، تجاوز یا قتل گردد درحالی‌که دیگری در موقعیتی مشابه مرتکب چنین رفتارهایی نمی‌گردد؟ در انتها ذهن پر از پاسخ‌هایی می‌شود که به پرسش بنیادی در این پژوهش داده می‌شود یعنی؛ چطور افراد مرتکب جرم می‌شوند؟ بی‌گمان تعدادی از پاسخ‌ها معطوف به موضوعاتی از قبیل نفرت، عشق، آزمندی، حسادت، شهرت، فقر، فقدان عدالت اجتماعی، خودخواهی، ضعف هنجارهای نهادینه شده، والدین غیرمؤثر می‌شود. اما همچنان معمای پیچیده جرم با پرسش‌های قابل تأملی در خصوص چیستی، چرایی و چگونگی مواجه است.

در دهه‌های اخیر برای درک رفتار مجرمانه و شناختی عمیق نسبت به دلایل ارتکاب جرم بیشتر توجه‌ها معطوف به طول زندگی افراد از دوران جنینی تا بزرگسالی شده است مسیری که در آن بزهکاری از ساده‌ترین سطح خود آغاز شده، به بلوغ می‌رسد، اوج می‌گیرد و یا فروکش می‌کند.^۱ به این ترتیب، جرم به مثابه رفتاری پویا و قابل رشد که در جریان زندگی فرد بررسی می‌شود، بر سه موضوع عمده تمرکز می‌کند: نشو و نما رفتارهای مجرمانه، مؤلفه‌های خطر در دوره‌های سنی مختلف و آثار رویدادهای مهم زندگی بر روند تکامل جرم^۲، تا بتوان به‌جای روشن کردن یک نقطه تاریک در مسیر زندگی، چند نقطه را روشن نمود.^۳

1. Sharon Casey, "Understanding Young Offenders: Developmental Criminology", *The Open Criminologist Journal* 4(2011) (Suppl-MI), Retrieved in: 5-2-2013, in: <http://creativecommons.org/>.
2. Arjan Blokland and David Nieuwebberta on, *Children Risk Factors And Risk-Focused Prevention* (Institute of Criminology of Cambridge: 2006), 4.
3. Arjan.A Blokland and Paul Nieuwebberta, "Life Course Criminology", *International Handbook of Criminology CRC Press* (2010) –Taylor and Francis Group, Retrieved in : 4-20-2013 in: →

در این مقاله، نگارنده در صدد به تصویر کشیدن فرآیند ارتکاب جرم و به فعل درآوردن (برون‌ریزی) اندیشه مجرمانه در پرتو رهیافت‌های رشدنگر و تلفیقی بوده تا در مقام اثبات این مدعا برآید که مطابق باور قدیمی در متون ادبی «علاج واقعه قبل از وقوع باید نمود». به عبارت دیگر، واکنشی که افراد در پاسخ به یک وضعیت تعارض‌آمیز قبلی از خود بروز می‌دهند بدون مقدمه پدیدار نمی‌گردد بلکه معلول چندین عامل زمینه‌ساز است. رویکردهای جرم‌شناسی رشدنگر و تلفیقی با پذیرش عملی توجه به علل مختلف در همه سطوح، جرم را در ارتباط با تغییراتی که در طول زمان در افراد و شرایط زندگی‌شان ایجاد می‌شود، تبیین می‌کنند. به این ترتیب اگر جرم‌شناسی سنتی تنها بر مبنای یکی از عوامل زیستی، روانی، اجتماعی و وضعی پیش‌فرض‌های خود را بنا می‌ساخت، جرم‌شناسی‌های رشدنگر و تلفیقی با اعتقاد بر اینکه هیچ‌کدام از رویکردهای سنتی سابق نتوانستند توجیه کاملی از عوامل مؤثر بر تمایلات مجرمانه داشته باشند، در صدد برآمدند تا رویکردهای متفاوت و به ظاهر حتی متناقض را با یکدیگر پیوند دهند. آنچه در رویکردهای مذکور چشم‌نواز است از یک سو، انسجام معنایی و محتوایی به‌منظور درک تأثیرگذاری‌های متقابل و از دیگر سو، اهمیت توجه به توالی زمانی در تأثیرپذیری‌ها می‌باشد. در واقع رهیافت‌های مذکور هسته اولیه جستارهای خود را مطالعه تغییرات درون‌فردی مرتبط با بزهکاری در ادوار مختلف زندگی قرار داده‌اند. اهمیت توجه به رویکردهای تلفیقی و رشدنگر زمانی بیشتر مشخص می‌شود که به دلیل تمرکز هر دو طیف مطالعاتی برآورده‌های مکاتب و نظریات مختلف، امکان اتخاذ سیاست پیشگیرانه پیش‌رس، به‌کارگیری نهادهای ترمیمی و برنامه‌های مداخله‌ای چندوجهی در مواجهه با کودکان در معرض خطر را تسهیل نموده و با تعریف شرایط مخاطره‌آمیز در هر یک از مراحل رشد فردی در کنار تأثیر وقایع و رخداد‌های جریان زندگی بر ساختار شخصیت و با تمرکز بر شاخص سن می‌توان به یک نتیجه‌گیری کامل از فرآیند مجرم شدن افراد دست یافت.

در مقاله حاضر با تقسیم‌بندی مطالب در دو بخش نظری به تبیین روند حیات مجرمانه و تأثیر وقایع مختلف در طول جریان زندگی پرداخته می‌شود؛ بخش نخست بر تبیین مسیر گذار مجرمانه در پرتوی رهیافت‌های رشدنگر متمرکز است و شیوه‌های مواجهه و رویارویی با پدیده مجرمانه را از نقطه‌نظر رهیافت‌های مذکور مورد ارزیابی قرار می‌دهد و در بخش دوم، فرآیند ارتکاب جرم از منظر رهیافت‌های ترکیبی مطالعه می‌گردد و به بررسی شیوه‌های مقابله با پدیده مجرمانه از منظر این دست نظریه‌ها پرداخته می‌شود. این تحقیق مطالعه‌ای نظریه‌شناختی و مبتنی بر روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد که با استفاده از ابزار گردآوری داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای انجام شده است. پرسش اصلی در این تحقیق به شیوه ذیل مطرح می‌گردد:

- رهیافت‌های رشدنگر و ترکیبی تا چه میزان می‌توانند در تبیین چرایی و چگونگی مسیر گذار مجرمانه موفق‌تر از انحصارگرایی رهیافت‌های پیش از خود باشند؟
در این مطالعه فرض بر این است که جرم‌شناسی‌های رشدنگر و تلفیقی با در بر گرفتن اطلاعات

جامعی از شرایط فردی و اجتماعی بزهکار به شناخت کامل تری از بسترهای موجد جرم و ارائه الگویی برای تبیین چگونگی گزینش مسیر بزهکاری دست خواهند یافت. الگویی که به نظام عدالت کیفری در تفهید کیفر و اتخاذ تدابیر پیش گیرنده یاری خواهند رساند.

۱- تبیین فرآیند ارتکاب جرم از منظر جرم‌شناسی‌های رشدنگر

در تقابل با رهیافت‌هایی که تنها یک مرحله از زندگی فرد را مورد بررسی قرار می‌دهند؛ اندیشه‌هایی پدید آمدند که برخوردار از نگاهی فرآیندمحور بودند. این رهیافت‌ها، استمرار و تغییرات رفتاری مبتنی بر شاخص زمان، الگوها و تجربیات مؤثر در گزینش سبک زندگی افراد را از جمله بارزترین مراکز ثقل تحقیقات خود محسوب می‌کنند. به همین دلیل برخی نحله‌های رشدنگر، بزهکاری را به مثابه پدیده‌ای مستعد رشد و تحول تعریف نموده‌اند که ناشی از یک فرآیند قابل مطالعه است. فرآیندی که در آن برخی وقایع زندگی به نحوی پویا، احتمال ارتکاب رفتارهای جامعه‌ستیز را با تضعیف موانع بازدارنده و تقویت محرک‌های انگیزنده، افزایش می‌دهد. فرآیندی که در آن مطالعه جریان زندگی از گذشته تا به آینده قابل بررسی است.^۴

رشدمداران در این طیف از نظریات، جرم را در متن زندگی؛ یعنی در مسیر گذار از کودکی به نوجوانی، از نوجوانی به بزرگسالی و سرانجام از بزرگسالی به کهنسالی تبیین می‌کنند. در یک تقسیم‌بندی اولیه و کلی از رهیافت‌های رشدنگر می‌توان آنها را در دو طیف طبقه‌بندی کرد: رهیافت‌های رشدنگر مبتنی بر سن^۵ و رهیافت‌های رشدنگر جریان زندگی^۶ در رابطه با اهمیت تجربیات و وقایع دوران کودکی و تأثیر آن بر شخصیت فرد در دوران بزرگسالی، دانشمندان از وضعیتی یاد می‌کنند که با تعبیر مختلفی از جمله «فراموشی آسیبی^۷»، «گسستگی^۸»، «فراموشی گسستگی^۹» یا «خاطرات سرکوب شده و بازیابی شده^{۱۰}» نام می‌برند.^{۱۱}

عناوین مذکور بیانگر وضعیتی است که در آن، مغز برای مدتی قادر به رهپیز از یادآوری رخدادها یا آزاردهنده است تا به این وسیله افراد بتوانند تجربیاتی را که از نظر عاطفی ناخوشایند هستند موقتا فراموش و به صورت خودآگاه برای مدتی از ذهن منفک ساخته و در لفاف مخصوصی از آن نگهداری

4. D.P. Farrington. "Key Result From The Frist 40 Years Of The Cambridg Study InDelinquent". In Thornberry . T.P& Krohn.M.D. *Taking Stock of Delinquency: An Overview of findings from contemporary Longitudinal Studies* (NewYork, Springer, 2003),. 137-145 .

5. Developmental Criminology Theories Based On Age .

6. Life-Course Theories .

7. Traumatic Amnesia .

8. Dissociation .

9. Dissociative Amnesia .

10. Repressed / Recovered Memories .

۱۱. زیگموند فروید در رابطه با خاطرات سرکوب‌شده تحقیقات مستمر و طولانی مدتی داشته است و به نوعی این

اصطلاح منتسب به او می‌باشد. برای اطلاع بیشتر در این مورد نک:

- زیگموند فروید، *آسیب‌شناسی روانی زندگی روزمره*، ترجمه و تحقیق: محمد حسین وقار (تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۹۰)، ۵۵.

کنند تا به این ترتیب بتوانند درد ناشی از آن تجربه را تعدیل نمایند. بسل و ندرکولک^{۱۲} در نوشته‌ای که از آن با نام «بدن، حساب را نگه می‌دارد»^{۱۳} یاد می‌شود، خاطرنشان می‌سازد که تجربه‌های آسیب‌زا جایی در وجود انسان باقی می‌مانند و در زمانی دیگر خود را به صورت فشار روانی شدید، اختلال‌های جنسی، اختلال در خوردن، خودآزاری و در نهایت بزهکاری نمایان می‌سازند.^{۱۴}

۱-۱- جرم‌شناسی جریان زندگی

در مقاطع مختلف زندگی، افراد حوادثی را تجربه می‌کنند که می‌توانند تغییرات مهمی را بر ساخت زندگی فردی یا اجتماعی آنها به وجود آورند. این حوادث یا نتیجه انتخاب فردی آگاهانه است، مانند فرار از مدرسه، یا ناشی از وقوع حوادثی است که در طول زندگی افراد بروز می‌کند، مانند فوت یکی از والدین و حضور نامادری یا ناپدری در زندگی کودک. بر اساس رهیافت جریان زندگی،^{۱۵} تأثیر حوادث و تغییرات در زندگی فرد به طور تصادفی و انتزاعی در خلأ صورت نمی‌پذیرد بلکه دارای ساخت معینی مبتنی بر مفهوم زمان و اهمیت آن در مراحل رشد فردی است. در حقیقت رهیافت جریان زندگی سه مرحله زمانی را از یکدیگر تفکیک می‌نماید: نخست؛ مرحله بیولوژیکی^{۱۶} که مبتنی بر دو واقعیت است: یکی اینکه، تجربه‌های اولیه در زندگی تأثیراتی بر انتخاب‌هایی دارند که فرد در آینده انجام می‌دهد. بعد آنکه، وقوع حوادث در قلمرو زندگی یک فرد ممکن است تأثیراتی بر حوادثی که در قلمرو زندگی فرد دیگری اتفاق می‌افتد، داشته باشند مانند اعتیاد مادر در دوران بارداری که علاوه بر تأثیرات فیزیکی و روانی بسیار بر جنین، امکان گرویدن نوزاد مادر معتاد به اعتیاد و جرایم وابسته به حوزه مواد مخدر در نوجوانی محتمل خواهد بود.^{۱۷} دوم؛ مرحله تاریخی، این مرحله به تأثیراتی که در مقاطع سنی زندگی هر فرد روی می‌دهد، اشاره دارد؛ نظیر مهاجرت در سه سالگی، طلاق والدین در پنج سالگی، تجربه بزه‌دیدگی در ۹ سالگی ... سوم؛ زمان اجتماعی، شامل تغییرات جامعه‌ای است که در سطح هنجارهای اجتماعی اتفاق می‌افتد و تأثیرات شگرفی بر ریتیم زندگی افراد برجای می‌گذارد مانند رواج پدیده کودک‌همسری که در نتیجه فقر گسترده در بستر جامعه برای کودکان روی می‌دهد. البته در این میان به تعامل و میان‌کنش افراد با یکدیگر نیز به‌عنوان یکی از مفاهیم اساسی در جرم‌شناسی

12. Bessel van der Kolk .

13. Body Keeps Score .

۱۴. همچنین برای اطلاعات بیشتر نک:

- R. Cheit, "The Recovered memory Project – 101 Corroborated Cases of Recovered Memories". Accessed 28/8/2008, http://www.brown.edu/Departments/Taubman_Center/Recovmem . .

- نسرين خواجه‌نوری، *خاطرات سرکوب‌شده*، ترجمه و تحقیق دانشنامه بزه‌دیده‌شناسی و پیشگیری از جرم، جلد دوم، با نظارت دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی (تهران: مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، ۱۳۹۳)، ۱۱۰۰.

15. Life- Course Theory .

16. Biological Stage .

۱۷. برای اطلاع بیشتر در مورد ابعاد بزه‌دیدگی نوزادان مادر معتاد نک به: شادی عظیم‌زاده و گلاویژ شیخ‌الاسلامی وطنی، «از مادر معتاد تا فرزند بزهکار؛ الگوی رشد مجرمانه مبتنی بر بزه دیده‌شناسی ثانویه»، *مجله حقوقی دادگستری* ۸۸ (۱۳۹۳)، ۷۸.

جریان زندگی باید توجه داشت.^{۱۸} برای تبیین رهیافت مذکور از دو مرحله نام برده می‌شود:

- نخست، مسیر یا گذرگاه^{۱۹}: خط سیر رشد افراد که از مراحل مختلف زندگی آنها تصویری ارائه می‌دهد، به‌عنوان مثال دوران تحصیل، اشتغال، ازدواج و تمایل به رفتارهای جامعه‌ستیز. این مسیر در واقع منعکس‌کننده الگوی طولانی‌مدت رفتاری است که با عبور فرد از گذرگاه‌های متوالی شکل می‌گیرد.^{۲۰}

- دوم، گذار یا عبور^{۲۱}: این مفهوم دربردارنده حرکت (گذار) فرد از وقایع مهم زندگی است. مانند اولین دوستی صمیمانه و تأثیرگذار، اولین رابطه احساسی ...^{۲۲} آنچه منجر به ارتباط میان دو مفهوم مذکور با رفتارهای اجتماعی و ضداجتماعی در جریان زندگی می‌گردد نیز نقطه تحول^{۲۳} نامیده می‌شود که به‌مثابه نقطه عطفی در تغییر مسیر زندگی افراد محسوب می‌شود.^{۲۴} بنابراین اگر این نقاط برگشت به صورت منفی برای فرد در دوران کودکی و نوجوانی اتفاق افتد، مانند مری سرکوبگر و مستبد، دوستی با همسالان ناباب و ... می‌تواند فرد را به تدریج در مسیر مجرمانه قرار دهند. تری مافیت^{۲۵} با ارائه رهیافت «طول پایدار زندگی»^{۲۶}، بر این باور است که رفتارهای ناپه‌نجان، ناشی از ترکیب دو عامل می‌باشند: نخست اینکه، کاستی‌های کودک (نقص‌ها و مشکلات زیستی و روانی) در کنار خانواده‌هایی با سابقه انحراف و بزه منجر به تقویت میل به ارتکاب جرم می‌گردد، (تأکید مافیت بر اهمیت مؤلفه‌های خطر، الگوبرداری‌های ناروا، تقلید و یادگیری و تضعیف علقه‌های اجتماعی است). دوم، آنچه اتفاق می‌افتد در واقع نتیجه تعامل کودک و خانواده است (ضرورت توجه به میان‌کنش‌های فردی).^{۲۷} بنابراین، بهترین پیش‌بین یا پیشگو^{۲۸} برای فعالیت بزهکارانه در آینده از منظر مافیت، تجربیات ناشی از مشاهده‌گری‌های دوران کودکی است که می‌تواند حاکی از وجود خطرناکی در وی باشد و بر نحوه جامعه‌پذیری و هم‌سازای افراد در مراحل نخست زندگی‌شان

۱۸. ایران جلیل محبوب، «رویکرد جریان زندگی در مطالعات جمعیت‌شناسی»، *مجله جمعیت ۴۷* (۱۳۸۳)، ۱۰۲-۱۰۳.
19. Trajectory.

20. Glen .H. Elder. "Perspective On The Life Course, In *Life-Course Dynamics*. (Ithaca. Cornell University Press, 1985), 31-32 .

. Transition .۲۱

22. Glen .H. Elder, Cynthia Gimbel and Rochel . Ivie. "Turning Points In Life: The Case Of Military Service And War", *Military Psychology* 3(1991), 215.

23. Turning Points .

24. Elder (1985). Ibid, 32.

25. Terrie .Moffitt .

26. Life-Course Persistence Theory .

- مقصود از این اصطلاح، تمایلِ مصرانه بر بزهکاری است که در طول زندگی، در فرد ایجاد شده و برای همیشه در ذات او غیر قابل تغییر خواهد بود.

27. Terrie E. Moffitt, "Adolescent-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy", *Psychological Review* 100(4)(1993), 674-701.

28. Pridictor .

- منظور از پیش‌بین یا عامل پیش‌بینی‌کننده، خصیصه خاصی است که به عنوان مؤلفه موجد خطر و پیش‌بینی‌کننده رفتاری دیگر، (از جمله جرم) محسوب شود.

مؤثر واقع شود. در نتیجه شاید بتوان ادعا نمود که رهیافت‌های رشدنگر زمینه‌ای مناسب از یک سو برای تبلور رهیافت‌های ترکیبی و از سوی دیگر ضرورت توجه به مفهوم خطرناکی ایجاد نمودند.^{۲۹} در همین راستا، دونالد بلک^{۳۰} رهیافتی را به عرصه جرم‌شناسی معرفی می‌کند تحت نام «پسران بد، مردان بد»^{۳۱}، بلک در این رهیافت به دو موضوع توجه دارد؛ نخست، الگوی یادگیری؛ به این نحو که اختلال شخصیت ضداجتماعی^{۳۲} بدو نتیجه تقلید و یادگیری رفتارهای کج‌روانه در بستر خانواده به‌عنوان اولین قانونی است که کودک در آن قرار می‌گیرد و دوم اینکه، بزهکاری منحصرأ در نتیجه یک عامل واقع نمی‌شود بلکه زنجیره‌ای از اسباب در طول زندگی منتهی به آن می‌گردد. لذا رفتار بزهکارانه اصلاح نمی‌گردد مگر زمانی که اندیشه مجرمانه بزهکار اصلاح شود.

۱-۲- جرم‌شناسی الگوی رشد مجرمانه مبتنی بر سن

رهیافت‌های رشد مبتنی بر سن^{۳۳} بیان می‌کنند که بزهکاری در طول زندگی افراد از یک مرحله سنی به مرحله سنی دیگر قابل تغییر بوده و در صورت عدم رویارویی با موانع مؤثر بازدارنده به رفتاری همیشگی می‌تواند تبدیل گردد.^{۳۴} جان لاب^{۳۵} و سامپسون^{۳۶}؛ با تأکید بر مسیر بزهکاری پیش‌رس، بر این باورند که وجود نشانه‌هایی از بزهکاری در سنین نوجوانی اگر همراه با ضعف کارکردهای اجتماعی و پرورش در بسترهای تربیتی نادرست باشد، الگویی از زندگی را پیش روی فرد قرار می‌دهد که به شکل‌گیری نوعی خودپنداره منفی منتهی می‌گردد که به الگوی سن و جرم از آن تعبیر می‌شود. پرورش در محیط‌های خانوادگی نابسامان و در جوار والدین مستبد و کنترل‌کننده تا به آنجا است که کارکرد خانواده و نقش والدین بر تربیت کودکان در نظریه‌ای توسط فارینگتون و وست تحت عنوان «پسرانی شبیه پدران»^{۳۷} که در مورد بزهکاری والدین^{۳۸} بوده، مطرح شده است. آنها بر این باورند که شباهت‌هایی وجود دارد که از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابند. جملاتی مانند «پسر کو ندارد نشان از پدر» از این جمله‌اند. این امر به معنای انتقال وراثتی و ژنتیکی نیست بلکه از یک سو، به معنای اهمیت الگوهای یادگیری در سنین پایین و نهادینگی این الگوها به‌عنوان رفتار غالب در

29. Mark Berg and Matt Delisi. "Do Career Criminal Exist In Rural America?" *Journal Of Criminal Justice* 33(4)(2005), 320-325.

30. Donald Black .

31. Bad Boys, Bad Men Theory.

32. Antisocial Personality Disorder.

– اختلال شخصیت ضداجتماعی، نوعی اختلال شخصیت است که در آن فرد قادر نیست با موازین اجتماعی سازگار گردد و در قبال رفتارهایش شرمسار نمی‌شود. مؤلفه بارز این اختلال، اعمال مداوم ضد اجتماعی و مغایر با قانون است، لذا این اختلال مترادف با بزهکاری نمی‌باشد.

33. Developmental Theories Based On Age .

۳۴. شادی عظیم‌زاده، *پایداری در بزهکاری در حقوق ایران و آمریکا* (تهران: انتشارات جنگل (جاودانه)، ۱۳۹۰)، ۲۵۲.

35. Laub.J.H.

36. Sampson. R.J.

37. Boys Like Fathers.

38. Parental Criminality .

شخصیت او می‌باشد و از دیگر سو، می‌تواند بیانگر تأثیر تجربه‌های بد در دوران کودکی تلقی شود. آنها در تحقیق بلندمدت خود، دریافتند که داشتن پدر یا مادر مجرم، در بزهکاری آینده کودک مؤثر است.^{۳۹} مطالعه شخصیت بزهکاران پیش‌رس، حاکی از وجود عوامل خطر زیستی، روانی، خانوادگی و اجتماعی است که شناخت این عوامل، ضرورت مداخله‌های کارشناسانه چندبُعدی را روشن می‌سازد. برنامه‌هایی که ضمن حفظ کودک و نوجوان در خانواده و جامعه به اصلاح و درمان تأکید می‌ورزند، تا با خدمات چندوجهی موجب ارتقای توانایی‌های طبیعی فرد برای حرکت مثبت به سمت استقلال در تصمیم‌گیری و گزینش عاقلانه زندگی اجتماعی گردند.^{۴۰} شخصیت به‌عنوان عنصر ثابت رفتار فرد، ساختار پویایی است که به تدریج در طول زمان شکل می‌گیرد و تحت نفوذ عوامل گوناگون متحول می‌شود.^{۴۱} مطالعه شخصیت بزهکاران (حرفه‌ای) نشان می‌دهد که آنها به دلیل ساختار روحی خود دارای آستانه مقاومت پایین بوده که به راحتی درهم فرومی‌شکنند و رفتارهای تکانشی، فرار از مدرسه و خانه، دروغ‌گویی، استعمال مواد مخدر و ... از خود بروز می‌دهند. اختلالات دیگری مثل بی‌قراری، وسواس، انزواطلبی، ابتلا به توهم، منفی‌بافی، تعدد شخصیت، هیستری، پرخاشگری و «اختلال شخصیت ضداجتماعی»^{۴۲} که آن را «جامعه‌زدگی» یا «جامعه‌رنجوری» نیز می‌دانند سبب می‌گردد تا افراد مبتلا از همان سنین آغازین به ستیزهای مکرر با جامعه واداشته شوند.^{۴۳} بنابراین واکنش‌های مبتنی بر رویکردهای رشدنگر می‌بایست در مواجهه با بزهکاری و پیشگیری از تکرار آن به اتخاذ تدابیری روی آورند که به اصولی چون تفرید کیفر، تشکیل پرونده شخصیت و اهمیت توجه به داده‌های آن، مداخله‌های مبتنی بر اصلاح و بازسازی اجتماعی، واکنش‌های کیفری و حمایتی مبتنی بر سن بزهکار در مراحل مختلف رشد فردی و اجتماعی او و در نهایت تمرکز بر بسترهای جرم‌زا پایبند باشند. در این راستا، استفاده از روش‌های اصلاحی چندوجهی که مبتنی بر ساختار اجتماعی و خانوادگی بزهکارانند و بر ماهیت چندگانه خطر در کودکان و نوجوانان متمرکزند در قالب شبکه‌های پیچیده از خانواده، همسالان، مدرسه، محل زندگی و سایر تأسیس‌های اجتماعی، توصیه می‌گردد.

۳۹. یان مارش، گینور مل‌بله، کیت مورگان و گارت نوریس، نظریه‌های جرم، ترجمه و تحقیق حمیدرضا ملک محمدی (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۳)، ۱۵۶.

40. Sullivan Christopher, Bonita Versey and Michele Grillo, "Reducing out of Community Placement and Recidivism: Diversion of Delinquent Youth With Mental Health and Substance Use Problems from the Justice System", *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 51(2007): 555-577.

۴۱. محمدعلی بابایی، «پیشگیری از تکرار جرم»، *مجله حقوقی دادگستری*، ۴۷(۶۸)(۱۳۸۳)، ۷۳، ۳۹.

42. Antisocial Personality Disorder .

۴۳. علی سلیمی و محمد داوری، جامعه‌شناسی کجروی (قم: انتشارات حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۰)، ۴۱۶.

۱-۳- رویکرد افتراقی جرم‌شناسی رشدنگر به مفهوم خطرناکی در بزهکاران پیش‌رس

عوامل خطر، وقایع یا شرایطی هستند که با احتمال فزاینده بزهکاری مرتبط‌اند. به عبارت دیگر، عامل خطر مؤلفه‌ای پیشگو است که در زندگی فرد، قبل از شروع به ارتکاب جرم حاضر بوده است و احتمال وقوع رفتارهای مجرمانه را در آینده تقویت می‌نماید. ترتیبات اجتماعی معمولاً با یکدیگر تلفیق می‌شوند. به این معنا که مشکلات در یک حوزه زندگی (به‌عنوان مثال؛ خانواده) معمولاً با مشکلات در سایر حوزه‌ها (مانند مدرسه) همراه می‌شوند. بنابراین عوامل خطر در غالب موارد فزاینده هستند یعنی، زمانی فرد بیشتر در مظان ارتکاب جرم قرار می‌گیرد که مجموعه‌ای از عوامل خطر موجود باشند. بنابراین اگر بتوان مؤلفه‌های موجد بیشترین احتمال خطر را شناسایی نمود، ممکن است مداخله‌هایی را متمرکز بر عمل متقابل و پیشگیری از درگیری فرد در جرم تعریف نمود که به مدل پیشگیری ثانویه^{۴۴} شناخته می‌شود. به این معنا که، کودکانی که در معرض خطر خارج شدن از مسیر مثبت زندگی قرار دارند را ابتدا شناسایی و سپس مداخله می‌نماید تا از مسیر جرم به جریان هم‌نوایی بپیوندد.^{۴۵} ضرورت توجه بر مؤلفه‌های خطر به دلیل پیوستگی و تعامل عوامل مذکور و اثر تقویت‌کنندگی آنان بر یکدیگر است. برای تبیین پیوستگی و تعامل عوامل موجد خطر و تأکید بر اینکه گرایش کودکان و نوجوانان به ارتکاب جرم در واقع مسیری است که از مراحل مختلفی تشکیل می‌شود و به این جهت نمی‌توان به تدابیر پیش‌گیرنده یک‌جانبه و سطحی امید داشت، بلکه مقابله با پدیده‌ای چند متغیری، مستلزم رویکردی چندجانبه است، از توصیفی تحت عنوان تمثیل درخت خطر^{۴۶} استفاده می‌شود. در این تمثیل، خاک عبارت است از محیط فردی و اجتماعی، شامل موقعیت جامعه‌ای و اقتصادی خانواده، فرهنگ و رسانه‌ها. ریشه‌ها عبارت‌اند از: خانواده، مدرسه و گروه همسالان و در نهایت، تنه درخت کانالی است که در بردارنده نگرش‌ها، ویژگی‌ها و مهارت‌های فردی کودک و نوجوان می‌باشد.^{۴۷} تمثیل مذکور طیف‌های متفاوت کودکان را نشان می‌دهد، برخی سالم و تندرست و برخی دیگر شکسته، صدمه دیده‌اند. شاخه‌های سالم نشانگر کودکان جامعه‌پذیر، هم‌نوا و سازگاری است که به‌درستی با اجتماع پیوند خورده‌اند، ارزش‌های فرهنگی نسل‌های پیشین را حفظ نموده‌اند و در انجام مسؤلیت‌های خانوادگی و اجتماعی عملکرد مثبتی از خود ارائه می‌دهند. شاخه‌های آفت‌زده و معیوب نشان‌دهنده کودکان در معرض خطری هستند که ناسازگارند و از رفتارهای ناپسند و ضد ارزش برخوردارند. شاخصه آنان، تجربه انواع بزه‌دیدگی، اعتیاد، فرار از مدرسه و یا ترک تحصیل اجباری، انزوا و کناره‌گیری از جامعه است. در این میان خانواده به‌مثابه ریشه اصلی است و در کنار نقشی که مدرسه و گروه همسالان در انتقال رویکردهای فرهنگی به کودکان دارند از

44. Secondary Prevention .

۴۵. محمود مهدوی، پیشگیری از جرم (پیشگیری رشدمدار) (تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۱)، ۲۳-۲۵.

46. Parable Risk of Tree.

47. J. Jeffries Mcwhirters and T. Ellen . Benedic and J.Robert. Hawley, *Youth at Risk YY* (Thomson: brooks/cole, 2007), 111.

مهم‌ترین عوامل مؤثر در فرآیند جامعه‌پذیری آنها محسوب می‌شوند. طرز برخورد مدرسه با کودکان به‌ویژه کودکان پر ریسک (در معرض خطر) تا حدی است که هم می‌تواند مداخله‌ای موفق و سازنده باشد و هم ممکن است مخرب و موجب خطر باشد و سرتاسر زندگی کودک را متأثر نماید. در نهایت باید خاطرنشان ساخت که گروه همسالان اگرچه اندکی دیرتر، در آغاز دوره نوجوانی به زندگی کودک وارد می‌شوند لذا تأثیری بسیار قدرتمند در انتقال فرهنگ، ارزش‌ها و هنجارها بر عهده دارند.^{۴۸}

رهیافت‌های رشدنگر با نگرشی جامع به مراحل رشد کودکان و نوجوانان از دیروز تا امروز، در واقع به دنبال شناساندن مسیر گذار مجرمانه در کودکانی هستند که تحت تأثیر عدم مراقبت‌ها، والدین غیرمؤثر، تجربه‌های ناخوشایند دوران کودکی، وقایع مختلف با تأثیرگذاری‌های متفاوت، در مراحل رشد و تربیت آنها سکنه افتاده و به‌عنوان کودک در معرض خطر شایسته توجه و درمان هستند. برای جلوگیری از تداوم الگوهای اشتباه و ناهم‌نوای اجتماعی، استفاده از تدابیری که مبتنی بر پیشگیری‌های رشدمدار^{۴۹} یا پیش‌رس^{۵۰} باشند، توصیه می‌گردد.^{۵۱} اتخاذ تدابیری از جمله کاهش عوامل خطر و افزایش مؤلفه‌های حمایتی با کمک مداخله‌های روان‌شناختی، پزشکی و اجتماعی پیش‌رس که با سطوح گوناگون سنی، همبستگی تنگاتنگی داشته باشند.

۲- تبیین فرآیند ارتکاب جرم از منظر جرم‌شناسی‌های ترکیبی

به دنبال دستیابی به پاسخی اکتاع‌بخش در مواجهه با این پرسش که «چطور مجرم می‌شوند؟» و به دنبال تحلیل سبب‌شناختی جرم از منظر رهیافت‌های رشدنگر، شاید بتوان علاوه بر عامل سن و بررسی آن در جریان زندگی افراد به عوامل دیگری همچون ضعف علقه‌های فردی و اجتماعی، ضعف ابزار خودکنترلی، الگوی نامناسب تقلید و یادگیری، کنترل غیرمؤثر والدین، معاشرت با همسالان کج‌رو، فشارهای اجتماعی، انزوا و دریافت برچسب‌های طردکننده و البته ایجاد فرصت‌های مجرمانه اشاره داشت که هر یک به‌نوبه خود می‌توانند بستر گرایش و ارتکاب جرم را فراهم نمایند. بنابراین شاید بهترین راه‌حل، در تجمیع عوامل مختلف و به‌تبع آن جمع میان رهیافت‌ها باشد. جرم‌شناسی تلفیقی^{۵۲} بر آن است تا دانش‌های موجود در حوزه‌های مختلف علوم جنایی مانند؛ نظریه‌ها، مفاهیم حقوقی، راهبردهای پیشگیرانه و مانند آن را با یکدیگر ترکیب کند. بنابراین «تلفیق نظری در جرم‌شناسی

۴۸. محمود مهدوی، اطفال و نوجوانان در معرض خطر بزهکاری، دایرةالمعارف علوم جنایی (مجموعه مقالات)، جلد دوم (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۲)، ۸۵۱-۸۵۲.

49. Developmental Prevention (DP) .

50. Precocious Developmental Prevention .

۵۱. برای اطلاع بیشتر در مورد رویکردهای پیشگیری رشدنگر نک:

- فرانتیس تی کالین، مایکل ال. بنستون و متیو دی. ماکاریاس، «نظریه‌های رشدمدار و طول زندگی ارتکاب جرم» در مجموعه مقالات دانشنامه پیشگیری از جرم آکسفورد، به اهتمام سیدمحمدجواد ساداتی (تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۴)، ۵۸.

Casey, op.cit.

52. Integrative Criminology .

عبارت است از ترکیب نظریه‌های جرم‌شناسی جریان اصلی و جرم‌شناسی‌های انتقادی به‌منظور ارائه تصویر کامل‌تری از جرم.^{۵۳} نظریه‌های تلفیقی نه‌تنها در زمینه گزاره‌ها و مفاهیم منطقاً به هم پیوسته‌اند بلکه می‌تواند در مورد ترکیب دو نظریه رقیب که به ظاهر با هم ناسازگارند نیز به کار برده شود.^{۵۴}

۲-۱- رهیافت‌های ترکیبی مبتنی بر علقه‌های فردی و جامعه‌ی

ترکیب سه رهیافت فشار اجتماعی^{۵۵}، یادگیری^{۵۶} و کنترل اجتماعی^{۵۷} در پرتوی رویکرد رشدنگر تراویس هیرشی^{۵۸} رهیافتی را ایجاد کرد که به دو موضوع عمده اشاره داشت: ضعف یا قدرت وابستگی افراد به گروه‌های جامعه‌پذیر و هم‌نوا یا گروه‌های جامعه‌ستیز و ناهم‌نوا. یعنی همان چیزی که هیرشی از آن به «علقه» یاد می‌کند (علقه‌های قوی، علقه‌های ضعیف یا بی‌علقگی). الیوت در نظریه خود از الگوی متوالی و خط سیر عرضی استفاده نموده است. به عبارت دیگر او سه رهیافت مذکور را در خطی مستقیم به یکدیگر متصل نموده و ابتدا یک نظریه ساختاری کلان، سپس از رهیافتی میانی و در نهایت از یک نظریه خرد بهره جسته است که اصطلاحاً به آن مدل گره خورده به یکدیگر^{۵۹} می‌گویند.

رهیافت ترکیبی الیوت از یک‌سو، بزهکاری را پاسخی به فشارهای ساختاری جامعه توأم با از دست رفتن پیوندهای اجتماعی قراردادی فرض می‌نماید؛ جریانی که در آن هر چه فشار اجتماعی شدیدتر و کنترل ضعیف‌تر باشد، جرم در بالاترین میزان خود بروز خواهد کرد. از سوی دیگر، این رهیافت تأکید فراوانی بر جایگاه دوستان و همسالان در زندگی فرد بیان می‌دارد که هر چه پیوندهای فرد با گروه‌های کج‌رو مستحکم‌تر باشد احتمال بزهکاری نیز در او بیشتر خواهد بود.^{۶۰} رهیافت دلبرت الیوت^{۶۱} از ترکیب سه نظریه شکل گرفته است که در تبیین چرایی جرم و در پس گذار از جریان زندگی افراد می‌توان آنها را به این شکل مؤثر قلمداد نمود. نخست، رهیافت‌های مبتنی بر فشار اجتماعی؛ که بزهکاری را نتیجه چگونگی توزیع فرصت‌های ساختاری و یا در پیوند با حرکت فرآیندهای فرهنگی در جامعه تبیین می‌کنند و برای پدیده‌های اجتماعی نقش عمده‌ای در تبیین‌های جرم‌شناسی قائلند.^{۶۲}

53. Mark M Lanier . Henry Stuart and Anastasia Desiré J.M, *Essential Criminology*, 4th Ed (Westview Press A Member of the Perseus Books Group, 2015), 326.

54. Korhn, Marvin D.& John M.Eassery, "Integrated Theories of Crime", in *The Encyclopedia of Theoretical Criminology*, 1st Ed. ed. J.Mitchell Miller (Blackwell Publishing Ltd, 2014), 1.

55. Social Strain Theory.

56. Social Learning .

57. Social Control Theory .

58. Travis Hirschi

59. End- to- End Model.

۶۰ جرج ولد برنارد و جفری اسنیپس، *جرم‌شناسی نظری، گذری بر نظریه‌های جرم‌شناسی*، ترجمه و تحقیق علی شجاعی (تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۹۰)، ۴۰۹-۴۱۰.

61. Delbert Elliot

۶۲ هدایت‌الله ستوده، بهشته میرزایی و افسانه پازند، *روان‌شناسی جنایی* (تهران: انتشارات آوای نور، ۱۳۹۰)، ۱۰۹.

دوم، رهیافت‌های مبتنی بر یادگیری اجتماعی و معاشرت ترجیحی، بر این باورند که انحراف آموخته می‌شود. این رهیافت بر میزان تأثیر، شدت تماس و سن تأکید می‌کند. به این ترتیب که بزهکار تحت تأثیر عوامل روان‌شناختی و اجتماعی در طول زمان و با اثر متقابل بر یکدیگر مرتکب جرم می‌شود. مسیری که او را در تعامل بیشتر و ارتباط عمیق‌تر با همسالان قرار می‌دهد و منتهی به نوعی سبک زندگی بر مبنای یادگیری جرم در سطوحی بالاتر و پیچیده‌تر می‌گردد. سوم، رهیافت‌های مبتنی بر کنترل اجتماعی که از روش جرم‌شناسی معکوس بهره گرفته و سه مؤلفه مهم را بیان می‌دارند؛ ضعف خودکنترلی، پیش‌بین‌های بزهکاری و میزان هم‌نوایی افراد. رهیافت کنترل اجتماعی، جریانی را دنبال می‌کند که عمدتاً در یک فرآیند زمانی از حدود هشت سالگی آغاز و در نوجوانی با هم‌نشینی‌های نابجا تقویت شده و به اوج خود می‌رسد. رهیافت خودکنترلی از طریق ایجاد اصطلاحاتی چون ابزارهای کنترل درونی و بیرونی، یادگیری، کف نفس (مه‌ار)^{۶۳} در صدد تبیین بزهکاری بزهکاران پیش‌رس می‌باشد. بزهکارانی که به دلیل کنترل‌های غیرمؤثر خانوادگی، از نقیصه‌های عاطفی رنج می‌برند و همین امر در تشکیل شخصیت آنان، تصمیم‌گیری‌ها و میزان جامعه‌پذیری آنها در آینده اثرگذار است و جریانی که می‌تواند در صورت قرار گرفتن فرد در کنار سایر شرایط جرم‌زا، احتمال استمرار رفتارهای غیرهم‌نوا را تا سنین ۴۵ سالگی که به نوعی رسیدن به دوران افول فعالیت‌های مجرمانه است، افزایش دهد. رهیافت‌های کنترل اجتماعی، رویکرد ویژه و افتراقی نسبت به تدابیر پیش‌گیرنده از طریق تقویت علقه‌های اجتماعی ارائه نموده‌اند. بنابراین الیوت با تأکید بر نقش مهم اهرم‌های کنترلی درونی و اهرم‌های کنترلی بیرونی بیان می‌دارد که درونی نشدن هنجارهای اخلاقی و ارزش‌های قراردادی اجتماعی توأم با زندگی در محله‌های جرم‌خیز که امکان هم‌نشینی فرد با خرده‌فرهنگ‌های بزهکار فراهم می‌گردد، منجر به قرار گرفتن وی در یک ساختار بی‌سازمان اجتماعی می‌شود که در آن الگوهای ضداجتماعی و ناهم‌نوا با فرهنگ غالب به راحتی آموخته و تقویت می‌شوند.

63. Containment

- کف نفس (مه‌ار) به سال ۱۹۶۰ توسط والتر رکلز در قالب رهیافت کف نفس (Containment Theory) مطرح شد. این رهیافت با تمرکز بر مفهوم خودانگاره یا خودپنداره (Self-Concept) که به معنای تصویری از خویشتن است، که می‌تواند به شکل مثبت یا منفی ایجاد شود (خودپنداره مثبت و خودپنداره منفی). رکلز بیان می‌دارد که همواره افراد در معرض فشارها و کشش‌هایی هستند که می‌تواند به تولید بزهکاری منتهی شود. فشارهایی مثل (محرومیت‌های اقتصادی و اجتماعی، مشکلات خانوادگی و ...) و کشش‌هایی مانند (تشویق گروه همسالان و پذیرش و مقبولیت در خرده‌فرهنگ‌های مجرمانه) در این میان کف نفس، به عنوان ابزاری کنترل‌کننده و نیز بازدارنده محسوب می‌شود که از طریق ارائه راه‌های جایگزین انحراف و فرصت‌های پذیرش هویت و تعلق اجتماعی، فرد را به سوی هم‌نوایی سوق می‌دهد.

- شایان ذکر است که اصطلاح «کف نفس» ریشه‌هایی عمیق در ادبیات، عرف مذهبی و باورهای قدیمی و رایج مردم ایران دارد که به مثابه ساز کاری درونی شده و نهادینه در مواجهه با شرارت‌های دنیوی از جمله کج‌روی و بزهکاری فرد را از درون به پرهیز از رفتار مجرمانه وامی‌دارد. در این رابطه حدیثی از امام صادق نقل می‌شود که می‌فرمایند: «آنکه در راه خدا، اندرزگویی را از درون برای خود قرار ندهد، به راستی که اندرزهای دیگران هیچ سودی به حالش ندارد» (علی سلیمی، محمود ابوترابی و محمد داوری، هم‌نشینی و کج‌روی (قم: انتشارات حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۸)، ۲۳۲).

۲-۲- رهیافت‌های ترکیبی مبتنی بر الگوهای شرمساری

جان بریث ویت^{۶۴} رهیافتی تحت عنوان شرمساری بازپذیرنده (بازیکپارچه‌گر)^{۶۵} بنا گذاشته است. این رهیافت به ترکیب نظریه‌هایی همچون برچسب‌زنی^{۶۶}، خرده‌فرهنگی^{۶۷}، فرصت‌های مجرمانه، کنترل اجتماعی، معاشرت ترجیحی^{۶۸} و یادگیری اجتماعی می‌پردازد. رویکرد شرمساری در کتاب تأثیرگذار او با عنوان «جرم، شرم و ادغام دوباره»^{۶۹} در سال ۱۹۸۹ مورد توجه قرار گرفت. مهم‌ترین جنبه این رهیافت، تأکید بر کارکرد «شرمساری» است. شرمی که برگرفته از همه‌ابعاد تقبیح و مذمت اجتماعی می‌باشد.^{۷۰} رهیافتی نئودورکیمی که بر نقش نیروهای ساختاری و فرهنگی در انسجام اجتماعی تأکید دارد و به دنبال کنار گذاردن گونه‌ای از شرمساری است که طردکننده بوده و عاملی برای تکرار جرم است نه مانعی بر آن. بریث ویت در رهیافت خود بر سه مؤلفه بنیادی متمرکز است: به کنترل اجتماعی صیغه اخلاقی می‌بخشد، مفهومی فعال از بزهکار ارائه می‌دهد و در نهایت به شکل‌دهی فرآیندی از کنترل اجتماعی می‌پردازد که متکی بر مکانیسم‌های شرمساری و بازپذیری است که مشروط به اجتماع‌گرایی^{۷۱} و به هم پیوستگی^{۷۲} است. الگوی شرمساری به این نحو است که: مسامحه در برابر جرم به وخامت امور می‌انجامد؛ انگ‌زنی یا شرمساری طرد کننده و غیرمحرمانه نیز تکرار بزه را در پی دارد؛ لذا شرمساری بازپذیرنده همراه با توییح رفتار ضمن حفظ مجرم در بطن جامعه و ختم نمودن امور به صلح و سازش مبتنی بر رویکردهای عدالت ترمیمی^{۷۴} از تکرار جرم جلوگیری می‌نماید.^{۷۵} بریث ویت نیز مانند بسیاری دیگر از جرم‌شناسان بر راهکارهای پیشگیری از تکرار جرم تمرکز دارد و در راستای ارائه تدابیر پیشگیرنده بر سه اصل تأکید می‌ورزد: تقویت مهارت‌های فردی، ایجاد فرصت‌های اجتماعی برابر و اعمال ضمانت اجراهای بازپرورانه.^{۷۶} وی جهت‌گیری‌ای را برای نظام عدالت کیفری شایسته می‌داند که با توجه به ماهیت چندوجهی جرم

64. John Braithwaite .

65. Reintegrative Shaming Theory.

66. Labeling Theory.

67. Subcultural Theory.

68. Differential Association.

69. Crime, Shame and Reintegration.

۷۰. کیت هیوارد، شاد مارونا و جین مونی، پنجاه متفکر جرم‌شناسی، ترجمه و تحقیق ایوب اسلامیان، صابره صادقی و احسان احراری (تهران: انتشارات نشر ثالث، ۱۳۹۷)، ۴۸۵.

71. Communitarianism.

72. Interdependency.

۷۳. اکبر علیوردی‌نیا و محمدرضا حسینی، «شرمساری بازپذیرنده و بزهکاری: آزمون تجربی نظریه تلفیقی بریث ویت»، *مجله جامعه‌شناسی ایران* ۳ (۱۳۹۵)، ۵.

74. Restorative justice .

75. John Braithwaite, "Shame and criminal justice", *Canadian Journal of Criminology* 42(3)(2000), 293-298.

76. Shen, Yah- Ling, Gustaro Carlo and George P. Kinght, "Relations Between Parental Discipline , Empathy – Traits , and Prosocial Moral Reasoning: A Multicultural Examination", *The Journal of Early Adolescence* 33(7)(2014), 994-1021.

طراحی شده باشد؛ یعنی به‌نوعی توانایی مداخله‌های رشدمدار در اصلاح وضعیت مجرمان و استفاده از منابع مقتضی با بررسی توانمندی‌های شخصی را داشته باشد. ارتکاب جرم از نگاه بریث ویت، پدیده‌ای پیچیده است که محصول همبستگی میان تمام عوامل جرم‌شناختی به‌ویژه علل زیستی، اجتماعی، فرهنگی و حتی رشدمدار می‌باشد که در اثر واکنش کیفی نامناسب و بدنام‌کننده منتهی به ایجاد انگیزش مداوم به جرم در مجرم می‌گردد. بنابراین محوریت رهیافت شرمساری بازیکپارچه‌گر آمیزه‌ای است از نبود وجدان خودالزام‌گر، فقدان پیوندهای اجتماعی مناسب، عدم احساس جمع‌گرایی و تعلق به جامعه و از همه مهم‌تر نظام مجازات‌گر بدنام‌کننده‌ای که بزهکار کف‌پرورده را به سوی هم‌نشینی با همسالانی سوق می‌دهد که دارای تجربه‌ای یکسان با او در زمینه طرد و انزوای اجتماعی هستند. در مقابل، اعمال برنامه‌هایی پیامدگرا که با ارزیابی دقیق بر مبنای اصل تفرید کیفی، گسترش نظارت‌های مؤثر اجتماعی غیررسمی و تسهیل موقعیت بزهکار برای دستیابی به تحولات مثبت صورت می‌پذیرد، می‌تواند در سایه اتخاذ شیوه‌های واکنشی احیاگر به‌جای واکنش‌های صرفاً سزاگرا و تنبیهی موجب ترویج هنجارهای متکی بر جمع‌گرایی، تقویت وجدان فردی و علقه‌های اجتماعی در رأس برنامه‌های خود گردد.

نتیجه‌گیری

مطالعه مسیر گذار مجرمانه در پرتو پرسش بنیادی (چطور مجرم می‌شوند؟) و از منظر رهیافت‌های رشدنگر و تلفیقی منتهی به الگوی سازمان‌یافته‌ای از پیشگیری می‌گردد که توأم با مبانی جرم‌شناسانه عدالت کیفی در کنترل مسأله جرم از طریق گستره واکنش‌های مناسب، کارآمد و سازگار با شخصیت بزهکار در نظر گرفته شود. به‌این ترتیب با به چالش گذاردن فرضیه نوشتار حاضر در قالب مطالعات سبب‌شناختی نشان داده شد که نه تنها نمی‌توان انحصار‌گرایانه به مقوله جرم نگریت و تنها برخی عوامل مؤثر در بزهکاری را مورد ارزیابی قرار داد بلکه در ارائه مدلی مطلوب مبتنی بر تفرید کیفی و اتخاذ تدابیر پیشگیرنده، توجه به مؤلفه سن و تمام متغیرهای مؤثر دیگر در تمایل افراد به سمت جرم در طول مسیر زندگی باید مورد ارزیابی جامع قرار گیرد. بنابراین در گام نخست، رهیافت‌های رشدنگر با تمرکز بر شاخص سن، از یک‌سو، با طبقه‌بندی مجرمان، شناسایی عوامل فردی و اجتماعی موجد خطر و ترسیم ابعاد شخصیت جنایی، بر لزوم استفاده از برنامه‌هایی که بیشتر به دنبال تقویت فرآیند هم‌نوایی هستند، اصرار می‌ورزد و از دیگر سو، به‌وسیله تقویت عوامل حمایتی و سالم‌سازی شخصیت کودکان مسأله دار، از اصرار ورزیدن افراد به مانایی در ورطه بزهکاری جلوگیری می‌کنند. این سطح از پیشگیری که از آن به «پیشگیری رشدنگر» تعبیر می‌شود با تمرکز بر مسیر گذار مجرمانه به دنبال برطرف ساختن مشکلات بزهکاران پیش‌رس است. تدابیر پیشگیرنده رشدنگر صرفاً بر اقدام‌های مربوط به پیشگیری فردمدار که درصد بازسازی شخصیتی افراد است، محدود نمی‌شود، بلکه از اقدام‌های موقعیت‌مدار نیز برای کاهش فرصت‌های مناسب ارتکاب جرم استفاده می‌نماید تا بستر مناسب برای رشد شخصیت افراد، هم‌نوایی و ادغام شدن دوباره با افراد جامعه فراهم گردد. در گام دوم، رهیافت‌های تلفیقی با تمرکز بر شاخص چندعاملی بودن جرم، جامعه‌ستیزی را معلول

مجموعه‌ای از دلایل تلقی می‌نمایند. بنابراین مقابله با آن را نیز بدون اتخاذ تدابیر چندبُعدی نسبت به رفتار و شخصیت بزهکار، قابل تحقق نمی‌دانند. برنامه‌های پیشنهادی در این طیف از رهیافت‌ها، متضمن دو رکن است: (۱) بررسی و غربالگری (۲) مداخله‌های چندوجهی. در رکن نخست با هدف پیشگیری، به دنبال شناسایی هر چه سریع‌تر افراد در وضعیت پیش‌جنایی می‌باشند تا بتوانند آنها را از بسترهای موجد خطر دور سازند. در رکن دوم، به دنبال بهبود کارکردهای رفتاری مجرمان در قالب برنامه‌های ترمیم‌مدار، با هدف حفظ مجرم در بستر جامعه مانع تردد مکرر او به نظام عدالت کیفری می‌گردند. مداخله‌های چندوجهی با شناخت مؤلفه‌های خطرناک فردی، خانوادگی و اجتماعی بر درمانی چندوجهی و در سطحی فراگیر تمرکز دارند. در این میان نقش نهادهای حمایتی و تأسیس‌های ارفاقی نیز برجسته خواهد بود.

در پایان نتیجه ارزیابی و تحلیل علمی پژوهش حاضر در قالب پیشنهادهای ذیل ارائه می‌گردد:

پیشنهادهای

- ۱- ضرورت استفاده از شیوه‌های چندوجهی مداخله در مواجهه با بزهکاران پیش‌رس: مطالعه مسیر گذار مجرمانه افراد مبتنی بر شاخص سن و نیز توجه به عوامل مختلفی که در وقوع رفتار مجرمانه دخالت داشته‌اند، اعمال واکنش‌های تک‌وجهی که توجهی به بسترهای موجد جرم، ابعاد شخصیت جنایی، بیماری‌ها، تجربه‌های فردی، الگوها و عقده‌های درونی و میزان خطرناکی افراد ندارند را بازدارنده و موفق تلقی نمی‌کند. این مهم تنها از طریق تدوین شیوه‌های مداخله‌ای چندمرحله‌ای (از گام نخست در مرحله تحقیقات مقدماتی تا گام آخر یعنی دوره‌های مراقبتی بعد از خروج) با استفاده از نیروی متخصص در زمینه‌های مختلف امکان‌پذیر می‌باشد.
- ۲- تشکیل پرونده شخصیت به‌وسیله نهادی تخصصی و مستقل: تحقیق و کنجکاوی در احوال بزهکاران با اعمال مساعدت‌های تخصصی و بی‌طرفانه، بسیار متفاوت است. این به آن معنا است که تشکیل پرونده شخصیت در نخستین گام توسط مددکاری اجتماعی به‌عنوان نهادی تخصصی و مستقل صورت پذیرد نه به‌مثابه بازوی اجرای احکام کیفری در دادسراها. زیرا تا زمانی که باور عمومی در مورد بزهکاران حتی کودکان و نوجوانان بزهکار مبتنی بر تصور سیب کرم‌خورده‌ای باشد که آزاد بودن آنها منجر به فساد و تباهی دیگر افراد جامعه می‌شود، نمی‌توان موفق به اعمال الگوی صحیح تنبیهی - ترمیمی در قبال آنها شد.
- ۳- اتخاذ تدابیر سیاست جنایی مشارکتی با تمرکز بر رویکرد عدالت ترمیمی: ایجاد ساختار مشارکت‌پذیر و دارای ظرفیت گفتمان‌پذیری برای تبلور جنبه‌ای افتراقی از عدالت کیفری و اجرای آن در قالب رویکرد سیاست جنایی مشارکتی زمانی محقق می‌گردد که اعضای جامعه در برخورد با پدیده مجرمانه به بزهکاران (پیش‌رس) مجال آن را دهند تا شیوه‌های رفتار صحیح اجتماعی را پس از طی فرآیندی چهارگانه مشتمل بر مواجهه، جبران، بازپذیری و مداخله بیاموزد. لذا استفاده از رویکرد عدالت ترمیمی به‌جای عدالت تنبیهی صرف، می‌تواند در کنار نقش فعلی دولت و نظام عدالت کیفری، سهمی نیز برای سایر سهامداران و نهادهای غیردولتی و غیرکیفری

سمن‌ها) قائل باشد تا به‌جای اعمال کیفرهای انگ‌زننده و طردکننده بیشتر در صدد اتخاذ تدابیر ترمیمی و بازپذیرنده باشند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- بابایی، محمدعلی. «پیشگیری از تکرار جرم». *مجله حقوقی دادگستری* ۴۷(۶۸)(۱۳۸۳): ۳۱-۴۷.
- بزرگمهر، مهری. *جرم‌شناسی جریان زندگی*. ویرایش اول. تهران: انتشارات سهامی انتشار، ۱۳۹۹.
- تی کالین، فرانتیس، مایکل ال. بنستون و متیو دی. ماکاریاس. «نظریه‌های رشدمدار و طول زندگی ارتکاب جرم» در *مجموعه مقالات دانشنامه پیشگیری از جرم آکسفورد*، به اهتمام سیدمحمدجواد ساداتی، ۴۸-۸۵. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۴.
- جلیل محبوب، ایران. «رویکرد جریان زندگی در مطالعات جمعیت‌شناسی». *مجله جمعیت* ۴۷(۱۳۸۳): ۹۵-۱۱۸.
- خواجه نوری، نسربین. *خاطرات سرکوب شده، دانشنامه بزه‌دیده‌شناسی و پیشگیری از جرم*. جلد دوم. تهران: مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، ۱۳۹۳. با نظارت دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، ۱۱۰۰.
- ستوده، هدایت الله، بهشته میرزایی و افسانه پازند. *روان‌شناسی جنایی*. ویرایش نهم. تهران: انتشارات آوای نور، ۱۳۹۰.
- سلیمی، علی و محمد داوری. *جامعه‌شناسی کج‌رویی*. ویرایش اول. قم: انتشارات حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱.
- سلیمی، علی، محمود ابوترابی و محمد داوری. *همنشینی و کج‌رویی*. قم: انتشارات حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۸.
- عظیم‌زاده، شادی. *پایداری در بزهکاری در حقوق ایران و آمریکا*. ویرایش اول. تهران: انتشارات جاودانه (جنگل)، ۱۳۹۰.
- عظیم‌زاده، شادی و گلاویژ شیخ‌الاسلامی وطنی. «از مادر معتاد تا فرزند بزهکار؛ الگوی رشد مجرمانه مبتنی بر بزه‌دیده‌شناسی ثانویه»، *مجله حقوقی دادگستری*، ۸۸(۱۳۹۳): ۱۸۷-۲۱۲.
- علیوردی‌نیا، اکبر و محمدرضا حسنی. «شرمساری بازپذیرنده و بزهکاری؛ آزمون تجربی نظریه تلفیقی بریث ویت». *مجله جامعه‌شناسی ایران* ۳(۱۳۹۵): ۳-۳۷.
- فروید، زیگموند. *آسیب‌شناسی روانی (زندگی روزمره)*. ویرایش چهارم. ترجمه و تحقیق محمدحسین وقار. تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۹۵.
- مهدوی، محمود. *پیشگیری از جرم (پیشگیری رشدمدار)*. ویرایش دوم. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۱.
- محمود مهدوی. *اطفال و نوجوانان در معرض خطر بزهکاری، دایره‌المعارف علوم جنایی (مجموعه مقالات)*. جلد دوم. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۲.
- ولد. جرج و اسنیپس برنارد. *جرم‌شناسی نظری، گذری بر نظریه‌های جرم‌شناسی*. ترجمه و تحقیق علی شجاعی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۹۰.
- هیوارد، کیت، شاد مارونا و جین مونی، پنجاه متفکر جرم‌شناسی، ترجمه و تحقیق ایوب اسلامیان، صابره صادقی و احسان احراری (تهران: انتشارات نشرثالث، ۱۳۹۷)
- یان مارش، گینور مل. یله، کیت مورگان و گارت نوریس. *نظریه‌های جرم*. ترجمه و تحقیق حمیدرضا ملک محمدی. تهران: انتشارات میزان، ۱۳۹۳.

ب) منابع خارجی

- Berg, Mark and Matt Delisi. "Do Career Criminal Exist In Rural America?" *Journal of Criminal Justice* 33(4)(2005): 317-325.
- Blokland, Arjan.A. and Paul Nieuwebberta. "Life Course Criminology. International Handbook of Criminology CRC Press –Taylor and Francis Group (2010)". Retrieved in 4-20-2013, <http://ics.uda.rug.n>.
- Blokland, Arjan and David Nieuwebberta on. *Children Risk Factors And Risk-Focused Prevention*. Institute of Criminology of Cambridge, 2006.
- Braithwaite , John. "Shame and criminal justice". *Canadian Journal of Criminology* 42(3) (2000): 281-301.
- Cheit, R. "The Recovered memory Project – 101 Corroborated Cases of Recovered Memories". Accessed 2007, [http://www.brown.edu/Departments/Taubman_Center / Recovmem](http://www.brown.edu/Departments/Taubman_Center/Recovmem)
- Delisi, Matt. *Career Criminal In Society*. The United States of American: Delisi matt : SAGE Publications, 2005.
- Elder. Glen .H, Kirkpatrik Johnson and Robert Crosnoe Monika. *The Emergence and Development of Life Course Theory*. In *handbook of The Life Course* . By jeylan . T.Mortimer and Michael. J.Shanahan. NewYork: Kluwer Academic / Pleume Publisher. Chapter 1, 2003.
- Elder. Glen.H. *Perspective on The Life Course*. In *Life-Course Dynamics*. Ithaca Cornell University Press, 1985.
- Elder. Glen.H, Gimbel Cynthia and Ivie Rochel. "Turning Points In Life: The Case of Military Service And War". *Military Psychology* 3(1991): 215-231.
- Farrington.D.P. *Key Result From The Frist 40 Years Of The Cambridg, Study In Delinquent* . In *Thornberry . T.P& Krohn.M.D. "Taking Stock Of Delinquency: An Overview Of findings from contemporary Longitudinal Studies*. NewYork: Springton, 2003.
- Farrington, David. *Children Risk Factors And Risk-Focused Prevention* .Institute of Criminology of Cambridge ,2006.
- J. Jeffries. Mcwhirters, T. Ellen Benedic and J.Robert. Hawley. *Youth at Risk YY*. Thomson: brooks/cole, 2007.
- Korhn, Marvin D. and John M.Eassery. "Integrated Theories of Crime. In The Encyclopedia of Theoretical Criminology. Edited by J.Mitchell Miller. 1st Ed., Blackwell Publishing Ltd, 2014.
- Lanier , Mark M. and Stuart Henry and Desiré J.M.Anastasia. *Essential Criminology*. 4th Ed. Westview Press A Member of the Perseus Books Group, 2015.
- Sharon, Casey. "Understanding Young Offenders: Developmental Criminology". *The open Criminology Journal* 4(Suppl-MI)(2013), Retrieved in: 5-2-2013, [http:// Creativecommons.org/](http://Creativecommons.org/).

-Shen, Yah- Ling and Gustaro Carlo and George P.Kinght. "Relations Between Parental Discipline, Empathy –Traits, and Prosocial Moral Reasoning: A Multicultural Examination". *The Journal of Early Adolescence* 33(7)(2014): 994-1021.

- Sullivan, Christopher, Bonita Versey, Zachary Hamilton. "Grillo.Michele.Reducing out of Community Placement and Recidivism: Diversion of Delinquent Youth With Mental Health and Substance Use Problems from the Justice System". *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 51(2007): 555-577.

- Moffit, Terrie. "Adolescent- Limited and Life- Course -Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy." *Psychological Review* (4)(1993): 674-701.

This Page Intentionally Left Blank